

4. Dezember 1982.

ANNCR:

ÖTÁGU SIP /ON TAPE/ B₁₀

Következő műsorunkban Eszterházy Péter ez évben, a budapesti Magvető kiadónál megjelent "Ki szavatol a lady biztonságáért?" című regényével foglalkozik Román István.

ROMÁN:

Eszterházy " ^e Az ~~Ő~~ Bevezetés a szépirodalomba alcímű sorozatának második könyvét kaptuk kézhez ezuttal. Ez a második kötet: "Ki szavatol a lady biztonságáért?" is két részre oszlik, a Daisy- és az Ágnes-történetre. De a tulajdonképpeni hölgy, akiért Eszterházy a főcímben aggódva kérdez, nem a transzvesztita Daisy és nem az értelmiségi Ágnes.. A lady, akinek a biztonságát szavatolni kellene talán épp Magyarországon. És megnyugtatóul már most közöljük: a maga szerény eszközeivel ^{magai} a szépirodalom nagyban hozzájárul ahhoz, hogy ez a mindnyájunknak kedves hölgy életben maradjon, sőt netán egyszer kiviruljon.

Elsőnek súlyos ellenvetésekkel kell szembenézünk: a könyv frivol, cinikus, ~~sőt~~ romlásszagú; közönséges, sőt ^{trágár} szavakkal alaposan megtűzdelte; furcsa csemege, mintha ^{is} könnyű csirkehúst rágós szalonnadarabokkal spekelte volna meg. ^{Érvelni} Szabad-e magasztos ~~kérdés~~ ^{megragadni} és mindnyájunkat ^{et} ~~emzeti~~ ~~élet~~ érintő témát ilyen színhely ^{et} ~~et~~ ^{elválasztva} és szövegtérnyezet ^{helyezve} tárgyalni? Helytelenül mentegjük a szerzőt, ha fiatalos, s ezért megbocsátható ártatlanságát emlegetni. Ne olvassuk ^{sőt} (~~ma~~ ~~kinövi~~ ~~a~~ ~~fiat~~) kamaszjátékként a regényt. ^{Ne} ~~Ne~~vetni szabad, sőt itt-ott röhöncsíteni is, nem felejtve azonban, hogy a ~~regény~~ ^{regény} könyv nagyon is komoly.

1. Mi az, ami összeköti az első kötetet, a "Függő" -t
2. a mostanival, a "Lady"-vel, amely ráadásul látszólag ~~és~~ maga
3. is ~~egymással~~ nem érintkező történet? A "Függő" főhősei a felnőtt
4. életre készülődő fiatalok. És most továbblépünk, a "Daisy"-
5. ben a szex ~~kabaré~~ , valamelyik Eros-Center afféle
6. mellékszínpadának a látogatója ~~fiatalember~~, az Ágnes
7. főhősének ~~már~~ foglalkozása van, sőt egy kicsit ~~már~~ "beér-
8. kezett". Bármennyire is szokatlan ~~történet~~ a forma, ~~felületes~~
9. pillantásra ~~nem kapcsolódik~~ a két kötet, mégis ~~csak~~
10. klasszikus értelemben vett fejlődésregény, ~~átalakul~~
11. napjaink magyar értelmiségi fiatalemberének fejlődéstörté-
12. netét. A Daisy egy este története a transzvesztita revüt
13. bemutató bárban. De a leírás nem egy ~~széles~~ kamasz, vagy
14. netán ~~élményektől~~ megfosztott magyarországi fiatal
15. rácsodálkozása, hogy a Nyugaton ilyen is van. /Ámbár
16. tegyük hozzá: odahaza is próbálkoztak már ennek importjával,
17. mintha az a valódi női idomokhoz képest ~~megengedhető~~
18. volna, mert csupán "pótlék".) A 25. oldalon megtudjuk, hogyan
19. is érzi magát a látogató a váltakozó, ~~öt~~ szándékosan be-
20. csapó- megcsaló benyomások közepette. Arra jön rá, hogy
21. az egésznek valami homályos célzata van, hogy végülis "ne
22. tudjuk, fiuk vagyunk vagy lányok". Már az első oldalon
23. elmondja nekünk, hogy ez a transzvesztita program a
24. "feudalista realizmus". Mindenki ~~joga van a ponton~~
25. ~~arra gondolni~~, hogy ~~nem ellenkezőleg, (írásával)~~ a szerző
26. a szocialista realizmusra céloz.

27. ~~Az egész~~ szándékosan undort keltő ~~(szándékosan)~~
28. leírásban a legfontosabb épp a bizonytalanság érzetének

1. a felkeltése, illetve a már amúgy is meglevő bizonyta-
2. lansági érzés elbeszélése. A kabaré titokzatos főnöke, a
3. "kurfürst" így prédikál:

4. VOICE: mert ahogy egy kicsit is megöregszenek, fölismerik
5. az erőviszonyokat, csakogy hohó, a meghatározás itt
6. már a mi kezünkben van, mi ¹⁰mondjuk meg, mi az erő, aminek
7. a viszonyairól ^{Ivan}szó ~~sa~~, mi mondjuk meg, mik a képességek,
8. és ők mondják: hulljon a férgese, mi az élet?, azt mi
9. mondjuk meg, kedvünkre élni "csengő terület", közönséges ~~élet~~
10. dolog; a nemes rendre és törvényre törekszik, élni annyi,
11. mondom, mint bizonyos lehetőségek között habozni, bort
12. e gaz nem érdemel!, tréfál a kurfürst, ingatja fejét,
13. élni annyi, mint végzetesen erősnek érezni magunkat a
14. szabadság gyakorlására, élni annyi, mint megválasztani,
15. hogy mivé legyünk a világban, egyetlen pillanat nincs,
16. amikor ez akészenlétünk alábbhagyhat és megnyughat, még
17. amikor csüggedten hagynók, hogy történjék bármi, akkor
18. is választottunk: a nemválasztást, (darabot, szépek még,
19. de már hiába, kiült arcukra a félelem, ilyenkor aztán bujnak
20. hozzánk, de nézz rám!, hozzám bujnak! hozzám! egy ilyen
21. hájfejuhöz.... (22. l.)

22. ROMÁN: Majd így folytatódik a kurfürst tanítása, illetve
23. állapotközlése:

24. VOICE: mert élni annyi, mint elveszettnek érezni magunkat,
25. és mivel ez a tiszta igazság, tudni, hogy élni annyi, mint
26. elveszettnek érezni magunkat, az aki ezt elfogadja, már
27. meg is kezdte a magáratalálást, már hozzá is fogott a
28. maga igazi valóságának a feltárásához, már szilárd alapon

áll;

1. ösztönösen, mint a hajótörött, fog fürkésznı valami után,
 2. amit megragadjon; és ez a tragikus, határozott, ^{abszolút}~~abszolút~~
 3. igaz tekintet amivel a szabadulást keresi, el fog igazodni
 4. az élet zürzavarában; csak ezek az igaz gondolatok: a
 5. hajótöröttek gondolatai, a többi: retorika, póz, önáltatás;
 6. aki nem érzi magát igazán elveszettnek, menthetetlenül
 7. elvész, vagyis nem találkozik soha önmagával, nem bukkan
 8. soha a saját valóságára, . . .

9. ROMÁN: A könyv az összes, határozott tétéleket és ~~biztos~~
 10. ideálokat hirdető világnézeteket ^{kezdő} ~~kezdi~~ ~~ez~~, nem tesz
 11. kivételt a marxizmussal ~~szemben~~ sem. ^(szilárd)

12. VOICE: "Legyünk félvilágiak?" ^{holnapra} nemzetközivé lesz
 13. a félvilág, (35. l.)

14. ROMÁN: Egy másik részlet:

15. VOICE: A Kéj ítélőszéke előtt mindnyájan egyek vagyunk,
 16. apály-dagály a pohárban, a fejlődés, kegyesem, az egy
 17. bonyolult, hullámhegyekkel s völgyekkel tarkított valami,
 18. szürcsöl a nagy úr, tudod az a lényegesen fontos, hogy a
 19. "haladás" oldalán találjon bennünket, sanda bíránk, a
 20. Történelem.... (37(8. l.))

21. ROMÁN: Ez nem olyan lényegtelenül ódavezetett megjegyzés,
 22. mert az Ágnes-történetben ugyanezt ^a ~~egy~~ pártkáder így
 23. visszhangozza:

24. VOICE: a lényegesen fontos az az, hogy a HALADÁS oldalán
 25. találjon sanda bíránk, a Történelem...

26. ROMÁN: Az Ágnes-történet utólag még jobban megerősít
 27. bennünket, hogy a Daisy transzvesztitizmusa, " azt sem
 28. tudjuk, fiuk vagy lányok vagyunk" állapota a társadalmi
 helyzetből következik.

1. Odahaza a szocializmus ^{vel} új rendelkezéseivel olyannak
2. látszik, mintha kapitalizmus volna, a Nyugaton viszont
3. az úgynevezett kapitalizmus szociálpolitikai intézkedései-
4. vel olykor szocializmusnak tűnik fel. Elérkeztünk tehát
5. oda, ahogyan a transzvesztita revüben eldönthetetlen a
6. személy, úgy a mai politikai helyzetben a társadalom,
7. neme.

8. Az Ágnes-történet a hazai és az európai politikai
9. viszonyok olyan éles szatirája, hogy - bevallom - hite(tlen-
10. kedve olvastam néhány részletét. És ezért már közbevetőleg
11. foglalkoznunk kell azzal, ^{miképpen} ~~hogyan~~ volt lehetséges, hogy
12. ez a regény megkapta a Magvető Kiadóban a "nihil obstat"-ot.

13. Bizonyos, hogy Esterházy műve kódolt, és így
14. akad olvasója, aki megreked a tragádságoknál, sokan
15. csupán a stílusát akarják élvezni, azt, hogyan ülteti át
16. regényébe a fiatalabb nemzedék szándékosan kicsavart,
17. ^{szójátékokkal beívelő} bullfencet vető beszédét. Az igazi értelmet kihámozni
18. akarók közül esetleg néhányan unottan leteszik a könyvet.
19. A kód azonban mégiscsak könnyen megfejthető, a formai
20. nehézségek legyűrhetőek, ~~a kódot~~ a történeten belüli
21. történet mégiscsak ^{jó'l tagellátó} ~~bejáratott~~. Feltehetőleg tehát a hazai
22. "ellenőrök" eljutottak ~~már máx~~ annak belátásához,
23. ^{meg} ~~hogy~~ aki ~~az~~ tudja ^{fejtene} ~~fejni~~ a kódot, az amúgy is kritikailag
24. gondolkodik, vagyis a könyv "nem árthat neki". Remélem,
25. ^I ~~hogy~~ a könyv engedélyezése ~~száraz~~ mögött nem a "oszd meg
26. és uralkodj" taktikája húzódik meg, Eszterházy szatirája
27. ugyanis totális, ^{írásvázlatok} ~~az~~ az összes irodalmi csoportosulásokat,
28. kineveti. Birálatából azonban ^{az is} ~~elég~~ világos, hogy a

1. hatalmi ^{at} ~~politikai~~ kiszolgálni nem akarja, "a legszentebb"
2. külpolitikai status quo emberi lehetetlenségére is rámutat.
3. Berlin és ~~egyész~~ Európa két részre osztásáról ezt írja:

4. VOICE: Kelet-Párizs, meg Nyugat-Párizs; hogy a Szajnából
5. kiszivattyúzták volna a vizet, az volt benne, és a medret
6. beültették szögesdróttal, ez szép, izlelgette, [mármint
7. a keletfrancia regény szövegét vizsgáló kiadói lektor],
8. beültették szögesdróttal, szép; valami folyó mindig akad,
a Temze, az Isar, a Néva, a Donau, a Spray "Flyaway:
Freiheit hat einen Duft!".../114. ~~oldal~~ ^{l.}/

10. ROMÁN: Az Ágnes-rész kerettörténete: egy kiadói lektor
11. tanulmányozásra keletfrancia regényt kap. ~~Es~~ Ez a
12. keletfrancia szöveg egyben épp az a regény, amit olva-
13. sunk. A külső és belső valóság így olykor egybefolyik,
14. de azért pontosan tudjuk mindig, hogy miről van szó.
15. illetve a lektori jelentésíró
16. Milyenek is hat Eszterházy) szerint a keletfranciák, azaz
17. a magyarok.

18. VOICE: Kóstolgatta a kelet-francia könyvét. Talán arról
19. szól, mit jelent utazni, helyet változtatni? Minthogy
20. a kelet-franciák, nem úgy ^{utaznak} mint ahogy hajdan Turgenyev
21. kóricált Európában /egyszerűen: szoknyák után/ ujtabban
22. a letorijelentésíró sokat gondol Turgenyevre, és a kelet-
23. francúzot pedig (úgy tűnik; ezt biztosan nem tudhatja;
24. senki) a (vagy egy) négyhatalmi egyezmény finom és indirekt
25. kijátszásával meghívták vendégprofesszornak egy messzi,
26. nagy városba, az ezzel kapcsolatos "kulturált bonyodalmak"
27. láthatólag élénk visszhangot vertek akollega érzékeny
28. lelkében. Persze a kelet-franciák, írja a kelet-francia,
tüzesvérü,

1. VOICE:

Besze János hentes és mészárosnak a legerősebb hangja volt a szerepvivő egyéniségek között. Ha egyszer beszélni kezdett, megdördültek a falak. Kiváló népszónoki erényeit értékesíteni vágyta a Fordulat Éva Intéző Bizottsága, sic!, s evégből azzal bizták meg Besze Jánost, hogy a Nemzeti Múzeum lépcsőjéről szónokoljon a spontánul összegyűlt tömegnek. Besze készséggel vállalkozott is..Felállt a lépcső tetejére - rezes orra messzire piroslott, egyszerű kockás ingét, melyet kétszámra nem vetett le, meg-meg lobbantotta a szél-, s kiengedte dörgedelmes hangját. - "Akartok e rabok lenni ?" A tömeg nem várta be a mondat végét, hanem egyhangúlag rázúgta: "Akarunk! Akarunk!" A szónoklatnak vége volt." (173. l.)

16. ROMÁN:

A ~~kelet-francia~~ szemelvénnyben szóba került Móczár: Nyugat-Párizsba kijutott, kelet-francia, azaz magyar ellenzéki író.Ezt olvassuk róla:

19. VOICE:

A lektori^{ly}jelentésíró szerette Móczárt; az a hír járta róla - a kis gonoszka - hogy ^{hátsz} 20 éves korában irt egy jó regényt, am azt lefoglalta a rendőrség, Móczár ujra írta, szinte szóról-szóra, mert a memoriája: félelmetes, természetesen megjelent, de a regény nem lett jó. Most művelődéstörténész, nagy felkészültségű, finom ember. (82. l.)

25. ROMÁN:

A következő részlet jó példa arra, hogy Eszterházy miképpen szövi bele történetébe például az olyan a mai életből vett, politikailag kényes jelenséget, hogy ellenzéki magyar írók egy része kéziratait Nyugatra csempészi

1. éshogy az ellenzéki írókat a politikai rendőrség
2. időnként kihallgatja. ~~AXI~~

3. VOICE:

4. A lektorijelentésíró szívesen sétál halk csöndes
5. esőben az olyan franciás. De ragyogott minden. Szemben
6. a z öreg porszívózta a falat! Vajon hogy állanak most
7. a hölgyek a rákkutatásban? A kelet-franciák duplafenekü
8. böröndje, jegyezte föl magának. Elutazása előtt fölkereste
9. a kelet-franciát két városifelmérőszociologiaikérdezőbiztos
10. akik a város kulturfejlődésintenzitásának mértéknövekedés-
11. százalékát akarták a tárgyévre vonatkoztatva megállapítani,
12. és meg is állapították.

12. A kelet-francia lelkesen beszélt a két férfiúnak,
13. bár kérdésüket sebesnek tartotta, melyek őt is sebes
14. állásfoglalásra kénytetnék, mert úgy kéne válaszolnia, mint-
15. ha élményeit ismertetné, pedig az ő élményei egymás mellé
16. rendeztek, azaz nem mondhatja, ez azt jelenti, az am azt,
17. mert nincsenek kapcsolatban egymással, majd csak akkor,
18. akkor strukturálódik mindez, ha leírja.....

19. ROMÁN:

20. Ugy látszik, ~~szeg~~ körmönfont módon már azt is
21. meg lehet írni Magyarországon, hogy a rendőrség beépített
22. emberekkel figyelteti az ellenzéki írókat.

22. VOICE:

23. "A lány EJ a friss hús - ujbalos", mondta a művelő-
24. déstörténész, és a lektorijelentésírónak új szokása szerint,
25. rögtön hevesebben dobogott a szive. A lány cipelte volna
26. őt, Móczárt, mindenhová, egyetemi klubokba, koncertra,
27. underground felolvasó estre, bázisközösségbe, heppeningre,
28. bulikra, röplő egyetemre, s eközben lassacskán kiderült,
29. hogy Móczárra állítva van valaki, egy valaki, és hogy e

1. valaki napjai izgalmasabban és tartalmasabban teljenek, hogy
2. a szabadidejét - Móczár röhögött - értelmesebben töltse
3. ki, Móczár úton-útfélen, némiképp váratlanul, balosabb-
4. nál balosabb kijelentéseket tett, sőt archaikusan balosa-
5. kat, főként Trockij volt szálka a szemében, de visszhangok
6. goztak a "vastag bulvárok" kritikus dörmögésétől a
7. sehalsehús fridzsiderkommunizmusról. [...]

8. Ugy mesélték, hogy azután hármásban kávéztak, a
9. lány, Móczár és a valaki, és hogy a valaki azt kérdezte
10. volna, Móczár mindig és mindenkivel ilyen barátságos-e?
11. "Ohó", felelte volna Móczár, "nem kérlek, egyáltalában
12. nem, csak rettenetesen félek tőletek." (100/100 l.)

13. ROMÁN:

14. Idő hiányában most már csak felsorolásszerűen
15. hogy mi mindenen nevetgetünk Eszterházy jellemzése nyomán:
16. a "mindennapok forradalmiságának " jelszaván, a kiadói
17. munka szocialista szólamain, és számszó kiadások di-
18. vatján, ez azonban - ismétlem - nem behódolás, mert az
19. író például így fogalmazza meg, hogy mik is azok a "samis-
20. szilis levelek". Ezek az államhatalom által alkotmányellen-
21. sen felgőzölt " boritékok.

22. A napokban Debrecenben irodalmi tanácskozást
23. tartottak. Az előadó szándékosan túlozva a helyzetet,
24. hogy vitára provokálja hallgatóságát, azt állította: a
25. mai ^{hiatalos} irodalom már nem közéleti és különben nincs is szükség
26. közéleti szépirodalomra. Eszterházy új regénye az értők
27. előtt mindezeken cáfolata.

28. ANNCR:

29. Eszterházy Péter "Ki szavatol a lady biztonságá-
30. ért^{2"} című új regényével foglalkozott Román István.